

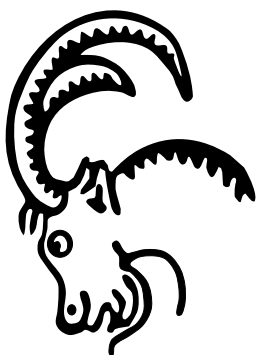

BRÛNSKE-BOCKEN

Nr 119 Maj 2018

Gruppkorsband till hushållen

BRÛNSKE-BOCKEN

ANSVARIG UTGIVARE

Birgit Södervall
0570-570 42
b.sodervall@hotmail.com

REDAKTIONSGRUPP

Jan Vikner
0570-531 07
jive54@telia.com

Evy Nordensson
0570-560 98
evy.nordensson@hillking.se

GRAFISK FORM

Stefan Hensdal
0570-522 08
stefan.hensdal@gmail.com

FOTOGRAF

Första sidan:
Brunskogsörn.
Göte Nyman

ANNONSPRISER

Helår-två nummer.
1/4 sida 2 000 kr
1/8 sida 1 000 kr

TRYCK

RAMSTRÖMS TRYCKERI
SUNNE

Käre läsare av Brûnske-bocken!

Denna ledare skriver jag den 10 april, och när jag tittar ut genom fönstret ser jag fortfarande snödrivor, fastän vägarna är bara och leriga. Vi har haft en riktigt gammaldags vinter med tjock is på Värmeln och gott om snö. Men nu börjar tjälskottens tid och fåglarna sjunger och både koltrast och bofink samsas vid fågelbordet. Våren är faktiskt på väg!!

På hembygdsgården har vintern använts för planering och förberedelser inför vår- och sommarsäsongen. Vaktmästeriet har målat fönster i Storstugan, vilket var behövligt. På senaste styrelsemötet beslutade vi om rödfärgning av restaurangbyggnaden. Dessutom skall vi försöka hinna lacka golvet inne på restaurangen. Som Ni kanske sett i pressen har vi också från Arvika kommun fått en bro, som vi efter nödvändig uppsnygning skall placera över Vrångebäcken i stället för den gamla, som börjat luta betänkligt. Fiberdragningen på området är också aktuell och den verkar bli kostsam.

Årsmötet var välbesökt. Endast en avsägelse ur styrelsen förelåg, nämligen från Leif Nyman, som efter 52 års styrelsearbete tyvärr ville avgå. Han utsågs till hedersmedlem och avtackades med gåvor och blommor. Vi tackar Leif för hans mångåriga, oegennyttiga och värdefulla arbete i styrelsen och gläder oss åt att han inte kommer att sluta helt, utan kvarstår i Museikommittén och som auktionsexpert. Vi hälsar också vår nya styrelsemedlem Carin Martin välkommen in i styrelsearbetet!! Jag vill tacka alla andra i styrelsen och i olika kommittéer för det arbete Ni lägger ner. Det känns tryggt att ha Ert stöd. Tryggt är det också att ekonomin är stabil, vilket gör oss mindre känsliga för variationer i väder och antal besökare.

Under året har vi avyttrat M/F Wermeln till Andelsföreningen Bogserbåten Borgvik, som kommer att kunna söka renoveringsbidrag från Kulturbåtsföreningen. Borgviksföreningen har också – tillsammans med Edane Företagarförening frågat om de kan få disponera en sida var i Bocken, vilket styrelsen sagt ja till. Därför hälsar vi dessa båda föreningar välkomna till tidningen från och med detta nummer.

Under våren planerar vi att genomföra 2 lösöreauktioner på logen, nämligen den 13 maj och 17 juni. Välkomna då!

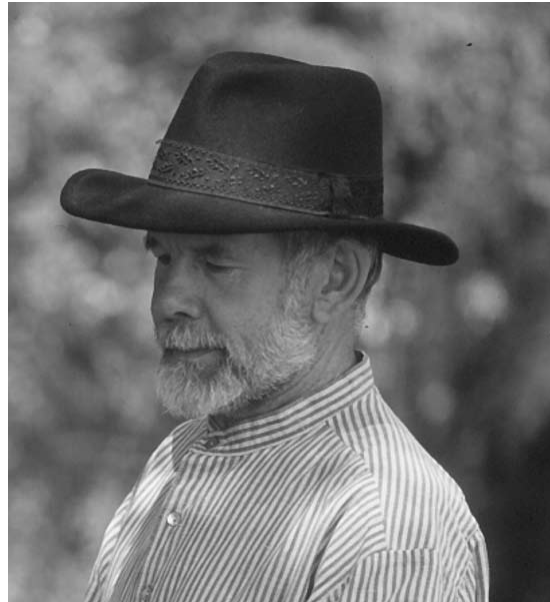
Nu stundar den härliga sommaren med många olika aktiviteter. Vi hoppas att Du vill ställa upp och hjälpa till i mån av ork och tid. Tack för Din insats, som är viktig och värdefull. Jag hoppas att vi ses på Skutboudden i sommar! Välkommen! En trevlig sommar önskar jag Dig!

Birgit Södervall

BOCKEN FYLLER 40 ÅR

I år blir Brûnske-Bocken 40 år gammal. Det första numret utkom till påsk 1978.

Det var en försöksutgåva, och den mottogs positivt. I redaktionen satt Göran Hagegård, Leif Nyman och jag. Då var vi spänstiga och gav ut 4 nr/år, ett till påsk, ett till Gammelvala och sedan ett till älgjakten och det fjärde till jul. Relativt snart märkte vi, att vi borde begränsa oss till 2 nr/år. De första åren skrevs Bocken på gammaldags Gestetner stencil, som sedan mångfaldigades på Tallåskyrkan, som hade en stencileringsapparat. Sorteringen skedde på Skogforsk i Brunsberg, varefter tidningen fraktades till Posten i Arvika. Under årens lopp har många medverkat med minnen och berättelser, men den trognaste medarbetaren och redaktören har Leif Nyman varit. Tyvärr slutade han ifjol. Senare har Evy Nordensson knutits till tidningen, liksom Stefan Hensdal, som ansvarar för layout. Från och med detta nummer medverkar även Jan Vikner, som hälsas välkommen till redaktionen.

Leif Nyman

Birgit Södervall

LEDAREN I BOCKEN NR 2 . BEHÖVS EN HEMBYGDSFÖRENING?

Oersätliga kulturskatter hade hunnit gå förlorade på 30- och 40-talen. Metallföremål, som gått att smälta hade smälts, det som gått att bränna hade bränts. Massmedia, seriemagasin och en ofta onödigt producerande industri hade börjat sitt till synes oövervinneliga segertåg och bar i sig fröet till en befarad fäism och slappkultur.

Brunskog och andra hembygdsföreningar bildades i elfte timmen. De hade, och har till syfte, att överbringa gångna generationers sedvänjor, värderingar och materiella kunnskaper till kommande släktled. Resultatet ser vi.

Den nya generationen söker, genom släktforskning, anknytning till gångna generationer, muntliga traditioner med anknytning till den egna släkten skattas högt, och materiellt och andligt arvegods betraktas som en oskattbar förmån. Man söker rotfäste i det förgångna.

Med all rätt.

Tidsinriktade och modebundna kulturyttringar kommer och går.

Förhoppningsvis.

Måtte en kommande generation finna resterna av sitt kulturarv värt att vårda.

Måtte Hembygdsrörelsen i någon ringa mån ha medverkat därtill!

Behövs en Brûnskebock?

Alltsedan hembygdsföreningens tillblivelse har gång efter annan en publikation varit på tal – avsedd att vara en förbindelseänk mellan föreningar, åsiktsriktningar och livsytringar av alla de slag inom Brunskogs socken. Hembygdskommittén lyckönskas till ett gott i initiativ. Har du ett ärende te föl, ring Leif Nyman tel. 53119.

Behövs Gammelvala?

Omkring 1960 uppkom den tanken, att man skulle genom att äldre kunniga hantverkare visade sina färdigheter för yngre, läraktiga sockenbor, kunna överföra handskickligheter till nya släktled. Tack vare goda insatser och Elof Perssons otroliga organisationsförmåga blev resultatet Gammelvala.

Kurser i slöjd och vävning. Vävstugan öppen året om.

Otaliga efterföljare över hela riket, vilket visar att idén var god och syftet angeläget. Vi har försökt leva upp till ett ideal. Ideellt, kulturellt, oavlönat arbete. Ibland har vi slitit ont.
Trots våra ädla syften har inte ens vi undgått kritik.
Det ligger i tiden – är inne – modernt att sätta ifråga, kritisera.

Utan att för den skull behöva föreslå något annat, bättre än det ifrågasatta, kritiserade.
Vi förgyller, förskönar en grym, hård och torftig verklighet, säger man. Det finns ingen anledning att försköna och romantisera gångna tiders levnadsförhållanden.
Det är ju alldeles tvärtom. Det vi försöker visa är det tidsödande vardagsslitet, de primitiva hjälpmedlen och det ringa resultatet av mycken möda.
Du spinnerska - tala om hur det var att vara lillpiga i seklets början.
Du slagtröskare - berätta om småbrukarens villkor på 20-talet.
Du tjärbrännare - tala om skogsarbetarens möda före motorsågens och processorers tillkomst och
Du kolare hur det var när milan slog och stybben var tjäle och is.
Utan jämmer och veklagan – men med den övertygelse som upplevelse ger.
Om överhetens missgrepp, om bolagsherrars övermod.
Om fattiggemenskap, arbetsglädje och obruten självkänsla.
Berätta, berätta om och om igen!

Gunnar Wästlund

SPORT 60

Är det någon som kommer ihåg SPORT 60? Det var en riksomfattande motionskampanj som 1960 arrangerades av specialförbunden för skidor, gång, orientering, cykel, simning och friidrott, med stöd av Riksidrottsförbundet, Röda Korset och Livbolaget Framtiden. Man kan säga att det var en efterföljare till Riksmarschen, som anordnades under andra världskriget.
Då hade man en önskan om att stärka folkets hälsa, och kommunerna tävlade mot varandra. Upplägget var liknande i SPORT 60. Man fick poäng för varje aktivitet och sedan tog man hänsyn till kommuninvånarantalet. Det gynnade små kommuner och segrare i Svealand blev Äppelbo. Inom Brunskog storkommun var det intern tävling mellan Boda, Brunskog och Mangskog.

Brunskogs pris som bästa Värmlandskommun.

SPORT 60-märket .

Tillhör: *Ingrid Nilsson* (namnteckning) i *Solbacka* (stad, köping, kommun)

PROV KAN AVLÄGGAS VÄR SOM HELST OCH ÄNDA RÄKNAS I HEKMMUNEN!

Vid varje provtillfälle gör Du så här...

- bager Dig till den aktuella provplatsen och utför provet enligt arrangörens anvisningar
- ser till att Du får provet instämplat ("stämplat" 10 öre)
- vid prov i hemkommunen låter arrangören riva av och behålla kupongen
- vid prov i annan kommun — behåller kupongen och ser till att den snarast kommer Din kommun tillhanda

Under varje period...

- skall Du främst avlägga prov i den aktuella huvudidrotten
- måste Du göra minst 2 sådana prov för att uppnå maximala 10 periodprov
- kan Du — om de lokala förhållandena försvårar eller inte medger prov i huvudidrotten — utföra prov i andra Sport 60-grenar. (Under simperioden gäller detta även icke simkunniga!)

PROVENS OMFATTNING FRAMGÅR AV DE OLIKA PERIODKORTEN!

arrangeras av specialförbunden för
SKIDOR - GANG - ORIENTERING - CYKEL - SIMNING - FRI-IDROTT
 med stöd av
RIKSIDROTTSFÖRBUNDET - RÖDA KORSET - LIVLAGET FRAMTIDEN

Sport 60 Regelbunden motion — Framtidens melodi
 PERIOD 1
 31/1—19/3 1960
 HUVUDIDROTT: SKIDLÖPNING

Valfrihet mellan:
 • standardprov 5 km (= Snöstjärneprovet). Ingen tidsbegränsning! Lika för alla!
 • prov för olika skidmärken

Minst 2 skidprov för att uppnå maximala 10 periodprov

Ang. möjlighet att i stället ta prov i övriga Sport 60-grenar se sid. 2.

Som standardprov under denna period räknas även ett prov i "Nordiska Folklandskampen på Skridsko 1960" (minst 1.000 m, ingen tidsbegränsning, lika för alla!)

Tag vara på livets glädjeämnen. Cykla och var glad, manar Cykelfrämjandet

Folk ställde upp mangrant och det ordnades många gemensamma aktiviteter i byarna, cykelutflykter, fackeltåg på skidor och mycket annat. I Mølnerud var det skridskotävling på dammen vid sågen. Det fanns ombud i nästan alla hemman, där man fick sitt kort stämplat efter utförd aktivitet.

Ombuden samlade på Solbacka.

Första raden från vänster:

Olle Appel, Karl Olsson, Per-Olof Andersson, Rune Graverholt.

Andra raden från vänster:

Erland Wiotti, Olle Brunzell, -Lilian Nilsson, ?, Helge Bryntesson, ?, ?, Erik Andersson, Gustav Persson, Olle Johansson.

Stående:

Per Inge Nyman, Ingrid Nynan, Alvar Bresenn, Alice Persson, Gunnar Andersson, Rolf Bjarring, Göran Nytomt, Fritz Nilsson, Rune Nyhlén.

Cykelutflykt till Kråktjärnet där de flesta deltagarna är från Bäckelid och Bråten. Vi ser bl.a. Bo Liljestrand, Jan Vikner, Jan Liljestrand, Maj Liljestrand, Ingrid Vikner, Herbert Magnusson, Sten Magnusson, Rickard Johansson, Hanna Nyman, Ingrid Nyman, Ingrid Gerdin, Karin Gerdin, Gunhild Gerdin, Inga Jansson, Bojan Johansson, Hanna Blomqvist

På höstkanten, när alla prov var avklarade, var det budkavle för ombuden. Till Bäckelid kom Elis Bjarring på cykel och lämnade över till Thor Nyman. Thor cyklade, tillsammans med Börje Magnusson, vidare till affären i Takene, där Lilian Nilsson, som var föreståndare för Konsumaffären, övertog budkavlen.

Elis Bjarring anländer till Bäckelid med budkavlen. Vet någon vem den andre cyklisten är?

Sedan var det avslutning på Skutbouden, där många var utklädda.

Till vänster ser vi Börje Magnusson. Är det någon av Bockens läsare som kan identifiera de övriga?

Från vänster: Kajsa Norman, Gösta Alfredsson, Per-Olov Andersson, Inga Hagström, Bertil Haglund, Birgit Andersson.

I juni 1960 var det VM-match i tungviktsboxning. Floyd Patterson besegrade Ingemar Johansson på knock-out. Rolf Bjarring och Pelle Österberg kom passande nog utklädda som de bägge boxarna.

Rolf Bjarring och Pelle Österberg.

Om man hade gjort 30 av de 60 proven uppfyllde man kraven för att få delta i kommunens eventuella final-lag. Man fick då också köpa SPORT 60-märket för 2:-.

Segrarna i de olika landsdelarna skickade ett lag till riksfinal. Finalen var en stafett som pågick en vecka och det krävdes 28 deltagare i laget, det var klasser för ungdomar, juniorer, seniorer och veteraner på både dam- och herrsidan. Det var en prestation i sig att få ihop så många deltagare plus att samla ihop pengar för tävlingskläder m.m. Stafetten innehöll några av delmomenten i SPORT 60, och sträckan var Gävle-Falun-Grängesberg-Örebro-Norrköping-Trosa-Stockholm med stor avslutning på Ladugårdsgärde, där prinsessan Birgitta var prisutdelare. Slutsegrare blev Äppelbo.

Nyby hälsobrunn och dess vatten

Några kilometer norr om Nolby i östra Brunskog fanns vid mitten av 1800-talet och början av 1900-talet en hälsobrunn och badinrättning som lockade många sjuka personer till behandling. Många blev bättre och i efterhand har man kommit fram till att det var det järnrika vattnet i kalkkällan som hade den positiva effekten.

Något om Nyby hälsobrunn (1).

År 1851 lät Anders Nilsson och Anders Persson i Talken uppföra en gästbyggnad på 25 rum och ett badhus i två våningar ovanför kalkkällan på det svämsandsområde som bildats i samband med Skålsjökatastrofen (2) hösten 1782. Anders Nilsson hade blivit övertygad om källans hälsobringande effekt några år tidigare efter att hans två sjuka döttrar blivit friska av vattnet från denna källa. Verksamheten pågick med varierande resultat fram till 1880-talet med upp till 100 badgäster vissa år. 1890 såldes fastigheten och gästgården flyttades till Vikene. 1901 blev Olof Andersson i Talken ägare till fastigheten. Han byggde en ny gäststuga med 13 rum och en ny gynnsam brunnperiod inleddes. Denna varade till 1921 men därefter gick det inte längre att bedriva någon brunnsvksamhet. Huset revs hösten 1948.

1901 års gäststuga i mitten av 1910-talet.
Bror Oledal (Olofs son) längst till vänster

Från vänster står:

- 1) Lennart Ingfeldt, Takene, 2) Ivan Olsson, Toltan, 3) Uno Bergström, Takene, 4) Allan Hede, Toltan 5) Leif Nyman, Bäckelid, 6) Roy Pettersson, Svartåna, 7) Bo Norén, Talken, 8) Tore Rinberg, Takene, 9) Arne Norén, Talken, 10) Gerd Olsson, Svartåna, 11) Kerstin Skansen, Takene, 12) Birgit Andersson, Knutstorp, 13) Lilian Nilsson, Svartåna, 14) Ingrid Skansen, Takene, 15) Anna Britta Rinberg, 16) Sigrid Hellqvist, Skog och 17) Berit Johansson, Finneback.

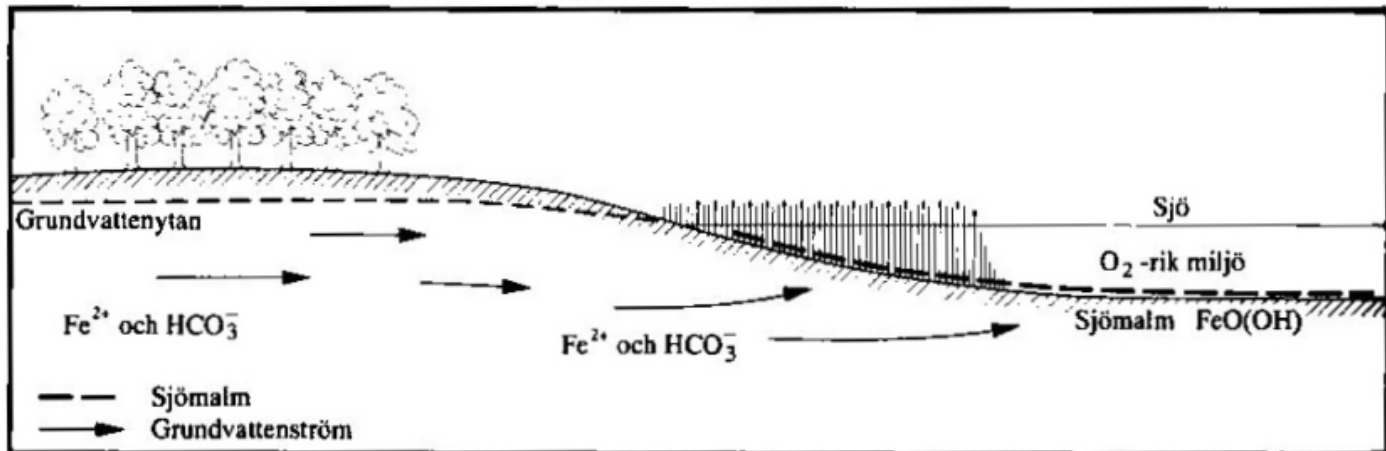
Hur uppkommer järnhaltigt vatten i marken?

Det regn som faller ned över västra Värmland är svagt surt (PH ca 5) och innehåller något löst syre. En del av detta regn rinner bort i form av ytvatten till sjöar och andra vattendrag och en del avdunstar. Även växterna suger åt sig en del. Finns fortfarande vatten kvar tränger det långsamt nedåt och förenar sig med befintligt grundvatten. Under vattnets färd nedåt förändras dess kemi. Det lösta syret förbrukas och vattnet kan beroende på jordarten bli surare (genom inlösta humussyror) eller mindre surt om marken är kalkhaltig.

Grundvattnet i västra Värmland med dess urbergsberggrund är i allmänhet svagt surt (främst p.g.a. dess innehåll av kolsyra (H_2CO_3 , i jonform HCO_3^-) och är helt fritt från löst syre. Detta vatten kan lösa mycket små mängder av de mineral som är i kontakt med grundvattnet, främst järn- och manganhaltiga mineral. Det kan också som följd av sin reducerande karaktär reducera trevärt järn till tvåvärt ($Fe^{3+} \rightarrow Fe^{2+}$). Mineral och salter med tvåvärt järn har i allmänhet högre löslighet i vatten än de med trevärt järn. Exempelvis har järnoxid med tvåvärt järn (FeO) högre löslighet i vatten än järnoxid med trevärt järn (Fe_2O_3). Detsamma gäller hydroxiderna, $Fe(OH)_2$ med tvåvärt järn jämfört med $Fe(OH)_3$ och $FeO(OH)$ med trevärt järn. Halten av Fe^{2+} i grundvattnet kan därigenom bli påtaglig.

Bildning av sjömalm och det järnrika vattnet i Nyby brunn.

Grundvattnet är i långsam rörelse nedåt (i terrängen eller i berggrunden) och kan rinna in i sjöar genom sjöbotten. Där kommer det i kontakt med syrehaltigt sjövatten, det tvåvärda järnet oxideras till trevärt och svår-lösliga järnhydroxider fälls ut (3). Det är på detta sätt sjömalm bildas. Malmbildning sker främst på ett djup av ca 3m. Nära sjöytan spolas bildad sjömalm bort av vågorna och på större djup än 5 m är förutsättningarna för malmbildning mindre gynnsamma. Mynnar grundvattnet i en myr kan det i stället bli myrsmalm.

Det finns ganska gott om sjömalm i Värmland (näst rikast efter Småland). Speciellt vanlig är sjömalmen i sjöar över och strax under högsta kustlinjen. Sjömalm har påvisats i såväl Rinnen som Värmeln och sannolikt har det funnits rikligt med sjömalm i Skålsjön med tanke på dess läge nära högsta kustlinjen. Vid Skålsjökatastrofen följde mycket av sjömalmen med vattenmassorna och mycket av malmen blev kvar i svämsanden ovanför kalkkällan. Grundvattnet under svämsanden kom därför att innehålla mycket järn och det var sådant vatten som samlades i kalkkällan. Då vattnet rinner ut från kalkkällan kommer det i kontakt med luftsytret och det tvåvärda järnet oxideras till trevärt som fälls ut som järnhydroxid.

Utfällning av järnhydroxider nedanför hälsokällan

Sjömalm, järnoxidhydroxid (FeO(OH))

Litteratur:

- 1) Nyby hälsobrunn. En bok om Brunskog sid 414-416.
- 2) Skålsjökatastrofen. En bok om Brunskog sid 391-404.
- 3) Sjömalm bildning. Geologi av Bengt Loberg sid 279-280.
- 4) Bilder av Nyby brunn från Bygdebånd

Allan Hede

EDANEBYGDENS FÖRETAGARFÖRENING

Leif Nilsson och Helena Nilsson, drivande i Edanebygdens Företagarförening.

En vinterkväll för drygt tio år sedan kom grannarna Jan Fogelberg och Stefan Höiset upp med idén om att bilda en lokal företagarförening. Tanken var då som nu att företag i bygden ska hjälpa och dra nytta av varandra. Sagt och gjort. I många år kom Jan Fogelberg som ordförande, att med kraft driva föreningen framåt. Frukostmöten, företagsbesök studieresor och mycket annat stod på programmet.

Nu sedan ett par år är det Leif Nilsson och Helena Nilsson som innehar ordförande, respektive sekreterarposten i föreningen. Leif som till vardags driver en entreprenadmaskinfirma i Stenstad och Helena som är ägare av Helenas Kam och Sax i Edane.

Vad är syftet med föreningen?

”Företagare hjälper företagare”, det är ett motto som vi arbetat efter allt sedan starten.

Vi vill bygga broar mellan företag och allmänt verka för optimism och framtidstro i vår fina bygd.

Att företagen mår bra och helst växer är naturligtvis oerhört viktigt för att ge arbetstillfällena och därmed liv i bygden. Föreningen ska vara ett forum för att företagare ska lära känna varandra. Man ska dra nytta av varandras kompetenser, det är tanken. Vi vill att tågen ska stanna, att fibern fungerar och att vi får behålla både bank, affärer och andra serviceinrättningar, berättar Leif.

Hur ofta har ni möten?

- Mötena brukar vi ha hos olika företag som då får chansen att berätta lite närmare om sin verksamhet och vilka utmaningar de står inför, berättar Helena Nilsson. Nu senast besökte vi “årets företagare”, Wikmans Buss. Mikael Wikman berättade på ett fängslande sätt om företagets historia och framtidsvision.

Edanebygdens dag har blivit ett uppskattat arrangemang som numera håller till vid Torget i Edane.

På nationaldagen den 6 juni är det dags igen. Vi har öppett för företagare och föreningar som vill visa upp sig liksom för lokala gatuhandlare, berättar Helena, som också antyder att det kan bli en del överraskningar i år.

Frukostmöten och studiebesök.

Föreningen har haft bra uppslutning på sina frukostmöten med intressanta föreläsare.

Studieresorna har också varit uppskattade, inte minst resan till Gnosjö. Achim Dennenburg, en av ledamöterna i styrelsen väntar bara på att bussresorna ska gå från Gnosjö och andra platser till våra trakter och inte tvärtom. Achim som nyligen hållit i en uppskattad kväll där marknadsföring stått på menyn. Och det blir mer av den varan.

- Vi vet att mindre företag inte alltid har tid eller kunnande för att trycka på de rätta knapparna för att få allt att fungera. Man är bra på själva hantverket men ger sig inte tid för att få marknadsföring, administration, försäljning mm att fungera på ett enkelt sätt. Där vill vi hjälpa till.

Vi håller på att ta fram ett program i andan ”företagare hjälper företagare”. Framtiden är redan här och det gäller att hänga på, menar Achim.

Gång- och cykelvägen

Ett initiativ som föreningen drivit i några år men där målet ej är nått, är Gång- och cykelvägen.

En gång- och cykelväg på andra sidan av järnvägen, längs Värmelns strand.

Genom järnvägsundergången i centrala Edane ska man kunna ta sig till båtklubben och badstranden, är det tänkt.

På sommaren är det en strid ström med barn och vuxna som ska till badstranden via järnvägsövergången vid gamla lastkajen. Ofta är bommarna nere under lång tid då godståg blir stående i väntan på möten.

Inte sällan ser man barn som kryper under tågsätt för att ta sig fram. Livsfarligt naturligtvis!

Text o bild Gunnar Eriksson

Edanebygdens dag 6 juni

Preliminärt program

11.00 Välkomna! Fotopromenad, gamla foton från Edane med frågor.

Lotterier, hoppborg mm

12.00 Invigning – flaggan hissas, fanfar, musikunderhållning lokala förmågor mm

12.30 Start MINILOPPET – en löparrunda för de yngsta

Godisregn efter målgång. Årets företagare och årets eldsjälar koras

14.30 Dragning på ICA-lotteriet

15.00 Avslutning vid torget

20.00 Musikquiz Edane Pizzeria

Svensktillverkade kyl- och frysrum från
DIN EGEN FABRIK!

FINNEBÄCKS är Sveriges ledande producent av kyl- och frysrum.

Med våra kompletta byggsatser får du lättmonterade, välisolerade rum för alla miljöer och behov.

Du ställer kraven, vi öppnar dörrarna till ”din egen fabrik”.

 FINNEBÄCKS
www.finnebacks.se

BOGSERBÅTEN BORGVIK

Gunnar arbetade med målning efter att hela aktern fått nya plåtar på bogserbåten Borgvik.

Gunnar Brunzell och Eero Zaari vid båten när den låg i Gunnars naturhamn i Nussviken. Båda har lagt ner många timmar på bogserbåten.

Nu har Andelsföreningen Bogserbåten Borgvik köpt Wermeln av hembygdsföreningen för en symbolisk summa. Båten behöver en total översyn med byte av fördäck som den största utmaningen. Föreningen har snart 25 års erfarenhet av att underhålla bogserbåten då det var 1994 som den köptes tillbaka till Värmeln. Därför har vi stor respekt för arbetet och kommer att välkomna alla som är intresserade av att hjälpa oss. Vi kommer i fortsättningen att samarbeta med hembygdsföreningen och skriva i Brunskebocken, bland annat om hur det går med renoveringen av Wermeln.

Kontaktperson är Jan Fogelberg 070-3344689 eller jan.fogelberg@gmail.com

Bogserbåten beställdes redan 1873 av förvaltare Kolthoff på Brunsbergs Bruk från Eriksbergs mekaniska verkstad i Göteborg och 1874 var den klar att levereras med en 12 hk ångmaskin (2 cylindrig Kristinehamnare). På våren 1875 hämtades den hem av den första befälhavaren som var Samuel Olsson. Den kördes genom Göta älv och över Väneren till Borgvik där den togs upp på land och spelades upp till Landsbron (Värmelns sydspets) med taljor och block. Den stora eldsjälens för att köpa tillbaka bogserbåten till Värmeln 1994 var Sven Olofsson. Mer historik om bogserbåten kommer i nästa Brunskebock och även om båten Wermeln.

EDANE MARIN

KJELL GRÖNVALL 91 ÅR MINNS...

Några historier, som jag hört av min far Yngve Grönvall, en trogen medarbetare på Gammelvala som repslagare. Men varför inte berätta också om mina minnen från 1930-talets Skärmnäs. Det finns nog inte många levande personer kvar, som kan berätta om den tiden. Det kommer att handla mycket om kommunikationer. Det är klart att hästen var helt dominerande för transporter på 30-talet. För oss barn var hästar intressanta. Man kunde ju få åka med, om sommaren i hølass till exempel och om vintern med någon slädskjuts. För mig och min bror var dock motoriserade kommunikationer ännu mer intressanta. Därför är det som följer här ett stort inslag om bilar, motorcyklar och en del andra motorer.

Min far var tidigt ute med att skaffa körkort och bil. Hans körkort som finns kvar är daterat 1921. Jag vet också genom dokument att han fick tillstånd till yrkesmässig trafik 1923. (Se Bocken nr 116 som postförare). År 1925 bytte pappa bil. Under några år före detta hade han och hans bror kört T-Fordar, men nu blev det en Chevrolet. Den hade växellåda och koppling som inte T-Forden hade. Det var en öppen bil med sufflett. Det fanns nog någon sorts sidorutor av plast infattade i någon sorts textilmaterial, och dessa kunde knäppas fast i sidorna. Jag förmodar att det var denna bil han körde, när han fått en körning till ett evenemang vid linbanan som byggts från Mangskog till Gunnern. Vem han skjutsade vet jag inte, men kunde det möjligen ha varit David Wästlund i Finnebäck? Vid Myråsen i Åmot stod en annan bil, som givetvis var på väg till samma evenemang. I den bilen färdades ingen mindre än disponenten Stor-Johann, med sällskap. Pappas passagerare och herrarna i den andra bilen steg ur för att hälsa. På åkern gick bonden på Myråsen och plöjde. Disponenten säger då: - ”Sådär har man ju gått och plöjt en hel del när man var yngre.” Någon i sällskapet uttalade sig skämtsamt om att det nog inte var så mycket bevänt med disponentens kunnande på det här området. Varpå storägaren och högste chefen för Billerudskoncernen stegade ut på åkern, fick stopp på den plöjande bonden, tog över tömmarna och plöjde en fåra.

Jag nämnde min fars bilbyte 1925. Den bilen hade han ända till 1933, och det är konstigt att jag nästan inte alls minns den, jag var ändå 6 år när han köpte en ny. Men vilken bil! Och det var väl detta underverk till fordon, som överglänste allt annat, och gjorde att man glömde den gamla ”chevan”. Den nya bilen som var en Dodge, hade kromglänsande kylare och stötfångare. På vardera sidan, delvis nedsänkta i framskärmarna, stod reservhjulen med kromglänsande kåpor. Inne i bilen var sätena tygklädda och mjuka. Motorn spann tyst och mjukt.

En gång tänkte tåget en liten skogsbrand vid Karlslund. Branden syntes där vi bodde på Dalhem. Pappa var hemma – kastade sig i bilen och for iväg och hämtade folk för att släcka elden, vilket lyckades ganska snabbt. Han berättade efteråt, att då han passerade hemma hos oss, där vägen faktiskt har något som kan betecknas som något av en raksträcka på några hundra meter, hade han bilen uppe i 90 km/tim. Det var förmodligen då ett rekord på den vägbiten. Vid ett senare tillfälle, det var vinter och Värmeln låg med den finaste blankis. Endast jag var med pappa i bilen, då han körde ut på isen vid Nytomta i Stora Skärmnäs, varefter vi åkte längs stranden till Lilla Skärmnäs. På den färden drev han upp bilen i 100 km/tim. Jag såg själv mätarens visare peka på hundra. Jag levde högt på detta, för i skolan hade givetvis ingen åkt så fort. Inga tåg och inga bilar, på den tidens vägar, körde ju så fort.

En annan historia, som berättar om bilismens inträde i Brunskog, handlar om Efraim ve Bäckén. Efraim har förekommit tidigare i ”Bocken” med sin T-ford. Han har till och med kommit med tillsammans med ytterligare några originella människor från Edane, i Lars Anderssons ”Aurellsbiografi.” Efraim lär ha kommit körande in mot Edane och då stannat och bjudit en kvinna, på väg i samma riktning, på skjuts. Kvinnan tackade ja, och klev ombord i T-Forden. Hon skulle förmodligen in och handla, men även hälsa på en väninna.

Något omtumlad lär hon vid inträdet hos väninnan ha sagt: ”Ja här kommer ja, å ja tog mä mej en mjölkeskvätt, men ja tänker ho ä glana för ja har åkt mä Efraim.”

Det kanske var hennes första bilresa, och det var säkert en skakande upplevelse.

På skärmen Gösta Nilsson, Sundgårdet (mångårig speleman på Gammelvala), på fotsteget Axel på Löcka, chaufför Yngve Grönvall, medpassagerare Alfrid på Löcka. Med resväska Arvid på Löcka, som skall få skjuts till Edane tågstation för färd till Stockholm för att göra militärtjänst.

I början av 30-talet fanns endast pappas bil och skolläraren Lundbergs, måhända en Cheva. Det fanns dock ett par motorcyklar. En av dessa motorcyklar hade banvakten Albin Bergkvist. Den motorcykeln var alltid lika välputsad och fin, så att den såg ut som ny. Albin hade flera motorer, han hade till och med en motordriven tralla, som kunde köras på järnvägen. Det sades dock att den fick han inte använda då han patrullerade sina sträckor på järnvägen. Dessa inspektionsturer skulle göras med en trampdressin. Bergkvist hade också en liten bensinmotor, som jag antar att han använde för vedkapning och dylikt. Den var vackert lackerad ljusblå. Han hade många andra intressen också, såsom fotografering, radio och i någon mån även biodling.

Hustrun Olga höll sig också med en ko. Det lilla området, som var tillgängligt för odling kring banvaktstugan, förslog inte till odling av gräs. Det gjorde att Albin fick ut på områden, som tillhörde järnvägen och slå några strån här och där till kossan. Det var en verksamhet, som han avskydde, och som föranledde honom till ett uttalande om bondeverksamheten: ”En ska inte ha mer jol än det som får plats under nägglera”. Det fanns ytterligare en motorcyklist i Skärmnäs, som hade en hel del jord – Arvid Nilsson Där Nere. Hans bror Axel Nilsson i Öststuga var också motorcyklist, men jag är osäker på om han blev motoriserad senare på 30-talet. Han hade under en kort tid ett sågverk, som förmodligen drevs av en ”tännkuling”.

Någon i byn skaffade sig en jordfräs. Den gick bra på landsvägen till utägan där den skulle luckra upp åkern. Förmodligen blev inte resultatet bra – den sågs inte till mer. Motorn blev nog drivkälla till torvströrivaren, och förmodligen betydligt senare fungerade den som båtmotor. Ytterligare en motorcyklist sågs då och då. Det var Axel i Smådal. Han hade släktingar på Udden i Skärmnäs, så han visade sig ibland.

Han var byggnadsarbetare och var med och byggde om skolan i Skärmnäs i mitten av 30-talet. En gång minns jag att han hälsade på i mitt hem och sade någonting som förbryllade mig, som var 6-7 år. På den tiden hade ju alla en mjölkseparator. Vid det här besöket kom mina föräldrar och han att diskutera musik, och det var då han sade: -”För min del ä ja så omusikalisk att ja inte hör nån skillna om di drar separatorn eller spelar dragspel.”

I början på juni, och detta kanske upprepades under 5 år, kom familjen Sigurd Hagegård förbi på sin motorcykel. De hade med sig en hel del bohag. Det var förstas en MC med sidovagn. Det gick inte fort, och det vinkades en hel del. De bodde i någonting som jag betraktade som ett skjul, men på samma tomt byggdes ett hus i rundtimmer, som står oförändrat kvar än idag.

Det fanns också en buss. Det var ett mycket litet fordon, jag vill minnas att den var grå eller gulgrå i färgen. Den utgick nog från Mangskog, for genom Vikene, förbi Brunskog kyrka och till Skärmnäs. Om den gick ända till Lilla Skärmnäs eller om den bara gick fram till ”Reuter” till en början, minns jag inte.

En resa med denna buss var verkligen inte någon nöjesresa, framförallt inte under den kalla årstiden, då det inte gick att släppa in tillräckligt med frisk luft. Hela vägen var lika backig och krokig, och i backarna då motorn vrålade på lågväxel kom det in massor av bensinångor. Efterhand kom det till större och bättre fordon. Så småningom tog SJ över och kom med sina gula bussar och det blev fler turer.

Någon gång under senare halvan av 30-talet kom så mjölkbil. Den hämtade förstas på morgonen och återkom på eftermiddagen med tomma flaskor. Eftersom den vände i Skärmnäs blev det alltså fyra passager per dag.

Några nya motorfordon tillkom inte i Skärmnäs förrän i slutet av 30-talet, så vitt jag minns. Lärare Lundberg köpte en ny Opel Kapitän, en ljusgrön och otroligt vacker bil, och Arvid Där Nere bytte ut motorcykeln mot en Opel Kadett. Detta kanske var 1938, så de fick inte någon långvarig glädje av sina fordon, för snart kom ju kriget och då tog väl Kronan hand om alla användbara bilar.

Givetvis kom ju elmotorn, men när elnätet byggts ut så att större elmotorer kunde användas vet jag ingenting om. Dock minns jag att vid slutet av 30-talet kunde elmotorer på 4-5 hästkrafter användas.

Kjell Grönvall

BYGDESPEL OM OLAS FIOLO

I höstas dök idén upp att låta Olof berättas sin sägenomspunna historia i ett bygdespel. Händelserna kring kyrkbygget och Olof som spelade där, är kända i vida kretsar, nedtecknade av Olofs ungdomskamrat Olof Bergquist, som 1904 blev Luleå stifts förste och längste biskop. Han skrev ner hur det gick till vid bygget och hans artikel finns i Brunskogsboken I.

Vad som är mindre känt är däremot fiolens historia, som är följande – med undantag för vissa detaljer och händelser som jag ansett mig ha rätt att justera litet för dramatikers skull:

Fiolens historia.

En söndag i aug 1989 kom den tillbaka till Brunskog efter sin äventyrliga resa genom livet. Den blev inte lagd i Olofs grav, men väl utställd på kyrktorget där den ligger fortfarande. Det är en fin fiol, byggd i England på 1700-talet. Av hittills okänd orsak kom den till Norge.

Under det i Norge mirakulösa året 1814 var den med på Eidsvoll, där grundloven skrevs under den 17 maj och där den danske prinsen Christian Fredrik valdes till Norges kung den 19 maj. Norges förste egne kung sedan 1380! Framtidstron jublande i landet, men hotet från Sverige var på var mans tunga.

Kronprins Bernadotte anföll Norge med två fronter. Striderna var över efter en månad och den 14 aug hölls fredsförhandlingar i Moss, Konventionen i Moss.

Fiolen var med på Eidsvoll och i Moss och den var med i unionsuppgörelsen senare. I nov detta märkliga år i Norges historia, var förhandlingarna klara mellan Sverige och Norge och då överlämnades fiolen till den svenske delegaten i förhandlingarna C A Naucélér från Berga i Brunskog. Han fick den som ett tecken på vänskap mellan de två brödrafolken.

På Berga fanns den i fyrtio år. Den levnadsglade och cellospelande ”kaftin Naucélér” tog säkert fram den då och då. Han spelade själv fiol, fast helst cello. Men den kom inte till sin rätt och med tiden glömde man bort varför den överhuvudtaget fanns till.

Det gick så långt att den kom att spelas bort på poker en mörk kväll. Det säger en version av historien.

Morfar till den sedermera kända spelmannen ”Olof i Kensingvika” vann fiolen denna mörka kväll och så hamnade den i Kensingviken. Den andra versionen säger att löjtnant Naucélér (Uggla) vistades så ofta han kunde i Kensingviken, särskilt på våren och försommaren, då fruktträden och syrenerna blommade. Utsikten över den då ej utdikade sjön, Fåen, var bedårande! Olofs föräldrar var de snällaste och vänaste människor man kunde tänka sig och tog därför aldrig betalt av löjtnanten när han bodde hos dem.

Naucélér (Uggla) gav den bortglömda fiolen som ersättning för mat och logi. Detta skedde enligt båda versionerna någon gång strax efter 1855.

Den äldste sonen i huset, Anders, fick fiolen och han visade goda anlag som spelman, men omkom tragiskt i en olycka med en skenande häst. Olof stod i tur att få fiolen. Han hade också två systrar, varav den ena dog tidigt och den andra blev gift till Mølnerud i Brunskog.

Ola, född 1850 i Slorud där familjen då bodde, var en drömmare och grubblare, spelade hellre fiol än arbetade på åker och äng. När kyrkan byggdes på 1870-talet ombads Ola komma och hjälpa till. Han tog fiolen från väggen, lade den i sin låda och gick till bygget. Olof Bergquist, född 24 sept 1862 i Ö Furtan, granne till Kingselviken var tonåring när kyrkan byggdes 1877–78 och var där och beskådade det storslagna bygget. Han såg själv hur Ola satt på stenblocken i en specialkonstruerad stol och spelade för bärarna, när de bar upp de tunga blocken. Detta hände för i år 140 år sedan!

Ola dog på fattiggår'n 1917 – utarmad och svårt sjuk av reumatism. Fiolen hade sedan länge tystnat då Olas förvärrade fingrar inte kunde hantera den. Han sörjde dock för dess fortlevnad. Axel Falk född 1882, son till hans syster i Mølnerud, hade haft tät kontakt med Ola som var ensamstående. Axel beundrade Olas spel och önskade inget heller än att själv kunna bli spelman. Men ödet ville något annat.

1901 hade han utvandrat till Minneapolis. Vid ett besök i Brunskog 1911 hälsade han på Ola som då bodde i lillstugan hos Wikströms i Vikene och frågade om han fick köpa fiolen. Ola satt tyst, framåtlutad och med ansiktet dolt i sina söndervärkta händer. Efter en lång stund av tystnad sade han – ”Du kan ta den! Men låt den aldrig gå ur släkta!”

Axel Falk tog den med sig till Minneapolis. I hopp om att själv kunna lära sig att spela, lät han renovera den av en känd instrumentmakare i staden. Denne såg att det var en fin fiol och ville köpa den, vilket icke gick för sig. Axel Falk blev ingen spelman, men däremot en av hans söner. Fiolen kom i tjänst ännu en gång, nu i en stor orkester och den kom att vara med i stora symfoniska verk. Den blev uppskattad och hölls för att vara en bra orkesterfiol.

Andra världskriget kom emellan och den hamnade åter på väggen för violinisten blev utkallad till tjänst i flottan, vilket blev en så påfrestande upplevelse för den arme musikern, att han drabbades av en krigsneuros. Han kunde aldrig mer spela och fiolen blev kvar på väggen. Där hängde den som en gång hundra år tidigare på Berga i Brunskog.

Inte förrän 1989 togs den fram igen och då för en flygtur över Atlanten tillbaka till Brunskog. En söndag i aug kom Dorothy Hawker – en syster till den av krigsneuros drabbade violinisten – bärande på Olas fiol. Hon klev fram i kyrkans kor, bad att prästen och kyrkorådets ordförande, som var Gunnar på Tomta i Finneback och kyrkvärden Brita Lundmark skulle komma fram. Under tårar och till den gudstjänstfirande församlingens förundran lämnade hon tillbaka Olas fiol!

Ett tecken på vänskap!

”Här är Olas fiol. Den ska tillbaka till Brunskog där den hör hemma. Ingen hemma i USA kan använda den. Därför ska den hit, där den hör hemma.

Ta emot den och vårda den väl. Glöm inte att den är en gåva för vänskap mellan människor!”

Nu ligger den i sitt tittskåp på torget i Brunskogs kyrka. Den bär fortfarande på samma bud:

Vänskap mellan Sverige och Norge!

Den framför ånyo sitt budskap om vänskap och det gör den genom att i form av ett spel berätta sin historia i sju tavlor:

- 1) Dorothy kommer,
- 2) Mirakelåret 1814 på Eidsvoll
- 3) Pokernatten den 25 nov 1856
- 4) Kyrkbygget
- 5) Messamerleken på Lomtjarnsbacken
- 6) Fattiggår'n 1917
- 7) Olas grav.

Väl mött den 27 juli kl 16 på Gammelvala!

Hälsar Lennart Nilsson

Spelmans-Ola med fiolen.

Inger Swanson i Näs undrar följande:

Jag undrar vad dessa kohorn har använts till? Det finns inget hål i spetsen på hornen så att de kunde användas som blåsinstrument. Jag hittade dem för länge sedan på min vind Där Oppe i Näs. Se bilden!

Annalisa i Manghagen skriver följande:

Vi som var skolbarn på 30-40-talet och gick i Rinnens skola fick låna böcker på lördagsförmiddagen. Jag har tänkt på dess bokägarmärke med en eller två flickor och följande vers:

Odling din själ – läs boken väl

Akta dem båda för fläck och våda

Är det någon som minns något om detta Ex Libris? Var snäll och hör av Dig till Bocken!

Anna-Lisa i Mangskog

Westra Wermlands Sparbank

Banken som påverkar livsvillkor i bygden!

Välkommen in!

Edane 0570-848 50

MOELVEN

Moelven Edanesågen AB

Skogsägare !

Ta gärna kontakt med oss när det gäller avverkning, skogsvård eller andra skogliga frågor.

Ola Fröding 010-122 64 35

Patrik Axelsson 010- 122 64 31

Erik Dahlén 010- 122 65 63

 SKOGSBRUKARNA

Henrys
BYGGMATERIAL

Långvaksvägen 10 . Arvika
0570-500 26 info@henrysbygg.se

Öppettider:

Vardagar 7-18, Lörd 9 -13

www.woody.se/arvika

Woody
BYGGHANDEL

Allt från grund till tak.

*Mangskogs
Bygg & Markprodukter AB*

Tel: 0570-91011

mangskogsbyggomarkprod@telia.com

**Djupdalens Skog-
& Grävtjänst AB,
Brunskog**

**Ombesörjer grävning,
dumpertransporter
samt skogsavverkning**

**Kontaktperson
Mikael Gustavsson
Mobil: 073-049 17 30**

**Brunskogs Elektriska
Edane Rör AB**

671 70 EDANE

**Vi utför de flesta
former av installationer
inom EI & VVS**

0570-501 87

Kalendarium

Hantverksmäss	29 juni - 1 juli
Gammelvala	21 - 28 juli
Höstmarknad	8 - 9 September

Auktioner	13 maj 17 juni
------------------	---------------------------------

Drängstugans kaffeservering. Öppetider

Helger kl 13.00 - 18.00
26/5 - 27/5, 2/6 - 3/6, 9/6 - 10/6, 16/6 - 17/6

Dagligen kl 13.00 - 18.00
23/6 - 19/7

Gammelvala
21/7 - 28/7

Dagligen kl 13.00 - 18.00
29/7 - 12/8

Helger kl 13.00 - 18.00
18/8 - 19/8, 25/8 - 26/8

Rättelse från nr 18 i artikel om Karl Johan Weiborg?

Han slutade sina dagar vid 87-års ålder skall var 97 års ålder.

Vill du hjälpa till under Gammelvala?

Det kan vara någon dag eller några timmar en dag. Kontakta kontoret 0570-522 08.

Vill du bli medlem?

Medlemsavgift är 100 kr och betalas in på bankgiro nr 849-90 22.
Uppge namn och fullständig adress så att vi kan registrera Er. Välkommen!

Nästa Bock kommer i nov 2018.

Vill du medverka så skicka in ditt material till kontoret.
Brunskogs Hembygdsförening, Skutbouden, 671 94 Brunskog.
E-post: info@gammelvala.se

Ramström

**VÄLKOMMEN
TILL DIN BUTIK
I VIKENE!**

VÅRA ÖPPETTIDER

MÅN-FRE 9-19

LÖRDAG 9-17

SÖNDAG 12-17

Hos oss kan du tanka dygnet runt!

Vi är ombud för

**Från Brunskog
till hela Värmland**

För mer information ring 0570-509 09
eller besök vår hemsida www.brunskogs.se

Brunskogs
försäkringsbolag